

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการอุทกภัยโดยการตรวจสอบความพร้อม ในระดับครัวเรือนกรณีศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี

DEVELOPMENT OF FLOOD MANAGEMENT THROUGH THE ASSESSMENT OF HOUSEHOLD PREPAREDNESS LEVEL: A CASE STUDY OF SURATTHANI PROVINCE

วีรชน นรานุต¹

สุมาลี สว่าง²

กฤษฎา เขียววัฒนสุข³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการอุทกภัยโดยการตรวจสอบความพร้อมรับมืออุทกภัยในครัวเรือน ด้วยระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ การสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามรวบรวมข้อมูลจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอเคียนซาและอำเภอบ้านนา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า เพศ รายได้ การรับรู้ความเสี่ยงอุทกภัย และความตระหนักรู้อุทกภัยมีผลต่อการเตรียมความพร้อมรับมืออุทกภัย โดยมีระดับการเตรียมความพร้อมรับมืออุทกภัยเรียงตามลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) การติดตามสถานการณ์และการแจ้งเตือนภัย 2) การอพยพไปที่ปลอดภัย 3) การเตรียมอาหารน้ำดื่มเสื้อผ้าและยา 4) การป้องกันและรักษาทรัพย์สิน 5) การติดต่อสื่อสารและเครือข่ายช่วยเหลืออุทกภัย 6) การเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นและอุปกรณ์ช่วยชีวิต และ 7) การจัดทำแผนและการฝึกซ้อม ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยเชิงปริมาณไปศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการอุทกภัยที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และความพร้อมของครัวเรือน ด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า หลักการบริหาร POSDCoRB สามารถนำมาเป็นรูปแบบการบริหารจัดการอุทกภัยได้ โดยผู้วิจัยได้สร้างกระบวนการแบบการบริหารจัดการอุทกภัยที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่เรียกว่า CITA-POSDCoRB หรือ ซีต้าโพสคอป ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน (Planning: P) การจัดองค์การ (Organizing: O) การอำนวยการ (Directing: D) การประสานงาน (Co-ordinating: Co) การรายงาน (Reporting: R) และการบริหารงบประมาณ (Budgeting: B) การสื่อสาร (Communication: C) ข้อมูลข่าวสารสนเทศและเทคโนโลยี (Information and Technology: IT) เครือข่ายพันธมิตร (Alliance: A)

คำสำคัญ: การบริหารจัดการอุทกภัย การเตรียมความพร้อมรับมืออุทกภัย การรับรู้ความเสี่ยงอุทกภัย
ความตระหนักรู้อุทกภัย

¹ นักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต E-mail: werachon@hotmail.com

² Ph.D., อาจารย์ที่ปรึกษาหลักงานวิจัย คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต E-mail: sumalee.sa@rsu.ac.th

³ Ph.D., อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมงานวิจัย คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
E-mail: krisada.dba@gmail.com

Abstract

This research aimed to study the development of flood management through the assessment of household preparedness level. The research methodology of this study was designed as a mixed methods research comprised of qualitative research and quantitative research. For quantitative research, all questionnaires were acquired from residents of Khian Sa and Phunphin districts, Suratthani province, Thailand. The result of the analysis showed that sex, income, flood risk perception and flood awareness have dealing with flood preparedness. The populations of Khian Sa and Phunphin districts have a good average level for household flood preparedness. The result of flood preparedness in each aspect can be shown as in descending order follows 1) monitoring and disaster warning information 2) evacuation 3) food, water, clothes and medicine preparedness 4) property protection 5) communication and disaster relief network 6) basic disaster supplies kit and first aid kit preparedness 7) make a plan and rehearsals. The researcher bring data analysis of quantitative research to study the development of flood management according to the POSCoRB model by focusing in the case study of area and the household flood preparedness level with the qualitative research. For qualitative research, in-depth interviews with key informants related to the implementation of the flood management policy were conducted in a face to face interview. The development of flood management in this case study can be used as a POSDCoRB model. The researcher has discovered a paradigm for maximum flood management efficiency that is called CITA-POSDCoRB. It consists of Communication (C), Information and Technology (IT), Alliance (A), Planning (P), Organizing (O), Directing (D), Co-ordinating (Co), Reporting (R) and Budgeting (B).

Keywords: Flood Management, Flood Preparedness, Flood Risk Perception, Flood Awareness

บทนำ

อุทกภัยเป็นภัยพิบัติที่เกิดผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจมากที่สุดเมื่อเทียบกับภัยพิบัติอื่น เนื่องจากประเทศไทยตั้งอยู่กลางคาบสมุทรอินโดจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และอยู่บนคาบสมุทรมาลายู เป็นพื้นที่ได้รับลมมรสุมส่งผลให้เกิดฝนตกหนักและเกิดน้ำท่วมเกือบทุกปี แนวโน้มมีความถี่และความรุนแรงมากขึ้น (สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร, 2560; ศูนย์ศึกษาอุทกศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 2555) นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีความเสี่ยงการเกิดอุทกภัยเป็นอันดับที่ 7 ของโลก (ศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย (ADPC), 2556; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558) เพราะทรัพยากรธรรมชาติถูกนำมาใช้และถูกทำลายจนขาดสมดุล หากเปรียบเทียบการเกิดอุทกภัยแต่ละภูมิภาค พบว่า พื้นที่ภาคใต้มีสถิติเผชิญกับอุทกภัยจำนวน 13 ปี ในระหว่างปี พ.ศ. 2545 – 2560 โดยตอนกลางของภูมิภาคได้แก่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ระนอง ชุมพร พังงา และกระบี่ เพราะลักษณะภูมินิเวศแบบลำนํ้าสั้นเมื่อฝนตกหนัก น้ำจะเคลื่อนมาถึงชุมชนได้เร็วกว่า รวมถึงสภาพภูมิประเทศที่แคบยาวมีทะเลขนานสองฝั่งรับมรสุมทำให้เกิดฝนตกตลอดทั้งปี ระหว่าง ปี พ.ศ. 2559-2560 เกิดอุทกภัยในภาคใต้ครั้งที่รุนแรงที่สุดในรอบ 20 ปี สร้างความเสียหายกว่าหมื่นล้านบาท

(กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, ศูนย์อำนวยการบรรเทาสาธารณภัย) เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจ การสูญเสียรายได้ของประชาชนและภาคธุรกิจ การท่องเที่ยว ภาคขนส่งโทรคมนาคม ภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตรกรรมไม่ต่ำกว่า 85,000-123,841 ล้านบาท มีผลกระทบกับ GDP ร้อยละ 0.58-0.84 และพบว่า จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีความเสี่ยงต่อการเกิดอุทกภัยและประสบอุทกภัยบ่อยครั้งเพราะเป็นจังหวัดที่แม่น้ำสำคัญ 2 สาย คือ แม่น้ำศรีรัฐและแม่น้ำตาปี มาบรรจบกันเพื่อไหลลงสู่อ่าวไทย จึงเป็นจังหวัดที่เป็นปากแม่น้ำรองรับน้ำเพื่อระบายสู่อ่าวไทย ถ้าระดับน้ำทะเลสูงจะทำให้ น้ำจากแม่น้ำดังกล่าวไหลบ่าเข้าท่วมบ้านเรือนและ มีน้ำท่วมขังในพื้นที่เกษตรกรรมเกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจ

ปัจจุบันรัฐบาลและหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมกันดำเนินการป้องกันบรรเทาและช่วยเหลือ ผู้ประสบภัย ในระดับชาติมีการจัดตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัย มีการเตรียมการ การเผชิญเหตุ การฟื้นฟู และการป้องกันในระยะยาว รวมทั้งมีการจัดตั้งกองบัญชาการป้องกันและ บรรเทาภัยพิบัติแห่งชาติ ดำเนินงานด้านการจัดการกับอุทกภัย ส่วนระดับจังหวัดมีแผนการป้องกันและ บรรเทาสาธารณภัย มีการจัดตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจและมีแผนเพื่อใช้ในการป้องกันและบรรเทาอุทกภัย

แม้รัฐบาลจะดำเนินการบริหารจัดการอุทกภัยเชิงนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถ และมีกลยุทธ์การทำงานเชิงรุกที่เน้นการลดความเสี่ยงจากอุทกภัย การป้องกัน การลดผลกระทบและการเตรียม ความพร้อม (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย, 2558) แต่การเกิดอุทกภัยทุกครั้งก็จะ พบความสูญเสียในลักษณะแบบเดิมหรือมากขึ้น เนื่องจากรูปแบบการบริหารจัดการอุทกภัยแบบเดิมเป็น รูปแบบการบริหารจัดการแบบเดียวกันทั้งประเทศ ขาดการประเมินระดับความพร้อมของครัวเรือน เนื่องจาก ความรุนแรง ลักษณะและสาเหตุการเกิดอุทกภัยมีความแตกต่างกันในเชิงรายละเอียดจึงมีผลต่อการเตรียม ความพร้อมของครัวเรือนในการรับมือกับอุทกภัย ที่แตกต่างกันตามสภาพภูมินิเวศ สภาพภูมิประเทศ ลักษณะเฉพาะของประชากร การรับรู้ความเสี่ยงจากอุทกภัย และความตระหนักรู้เกี่ยวกับอุทกภัย ผู้วิจัยจึง สนใจศึกษา “การพัฒนาแบบการบริหารจัดการอุทกภัยโดยการตรวจสอบระดับความพร้อมในครัวเรือน กรณีศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี” ตาม “การบริหารจัดการแบบ POSDCoRB” ที่เหมาะสมกับระดับความ พร้อมของประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนมีระดับความพร้อมรับมืออุทกภัยในครัวเรือนมากขึ้นและ หน่วยงานระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการมีระบบการบริหารจัดการที่ช่วยลดความสูญเสียจากอุทกภัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

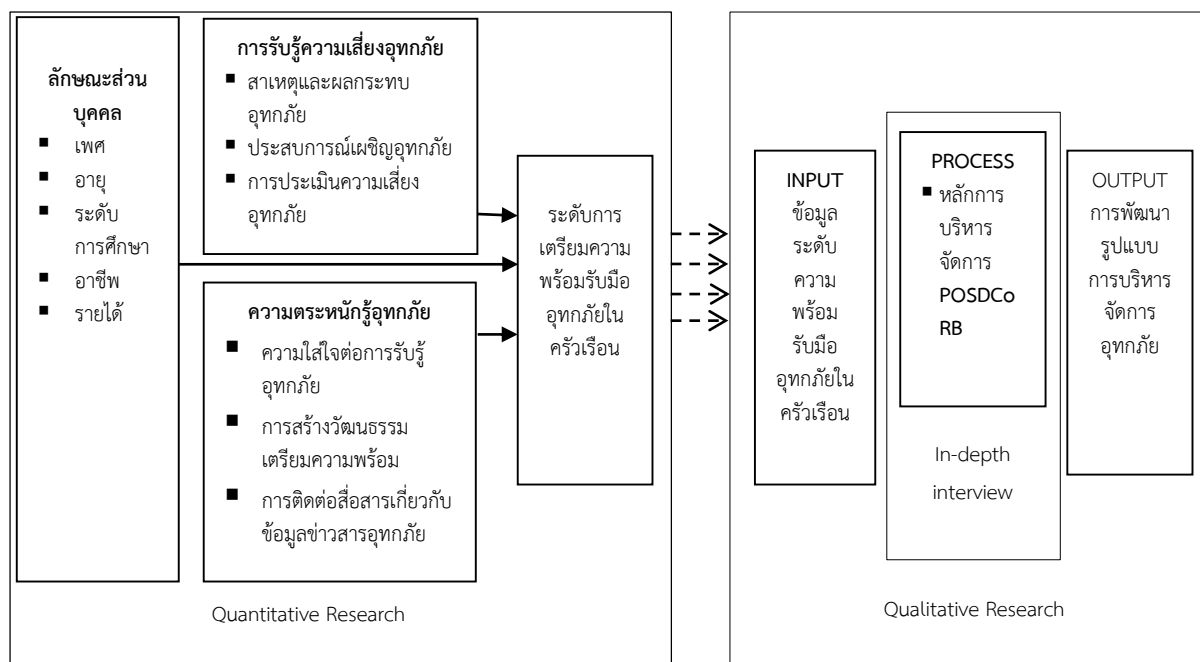
1. เพื่อศึกษาลักษณะส่วนบุคคล การรับรู้ความเสี่ยงอุทกภัย ความตระหนักรู้อุทกภัยในครัวเรือน
2. เพื่อศึกษาระดับและปัจจัยที่มีผลต่อความพร้อมรับมืออุทกภัยในครัวเรือน
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการอุทกภัยตามระดับความพร้อมรับมืออุทกภัยในครัวเรือน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม แนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติฉบับที่ 11 และ ฉบับที่ 12 การรายงานเหตุการณ์อุทกภัยของไทยในอดีตและผลกระทบต่อความเสียหายทางด้านเศรษฐกิจ ด้านการเกษตรและการท่องเที่ยว ตลอดจนการให้ความสำคัญของประเทศต่างๆใน การลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ รวมทั้งแนวทางการบริหารจัดการภัยพิบัติของรัฐบาลที่ให้ความสำคัญต่อการ ดำเนินการเพื่อลดผลกระทบจากภัยพิบัติ หน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคมต่างให้ความสำคัญกับการ เตรียมความพร้อมรับมืออุทกภัย แม้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะดำเนินการเพื่อลดผลกระทบจากอุทกภัยใน หลากหลายรูปแบบ ผู้วิจัยพบว่าการเกิดอุทกภัยทุกครั้งยังมีปัญหาคือความสูญเสียในลักษณะและจำนวน

แบบเดิมหรือมากขึ้น เนื่องมาจากความรุนแรงของอุทกภัยและการขาดความพร้อมรับมืออุทกภัยในครัวเรือน โดยปัจจัยหรือตัวแปรต้นที่มีผลต่อความพร้อมรับมืออุทกภัยซึ่งเป็นตัวแปรตาม ได้แก่ ลักษณะของประชาชนในครัวเรือน การรับรู้ความเสี่ยงอุทกภัย และความตระหนักรู้อุทกภัย นำไปสู่กรอบแนวคิดงานวิจัย ดังรูปที่ 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดหน่วยในการศึกษาเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอเคียนซาและอำเภอฟุนพิณ เนื่องจากอำเภอเคียนซาตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำตาปี เป็นจุดเสี่ยงน้ำล้นตลิ่งและน้ำท่วมขังซ้ำซาก ส่วนอำเภอฟุนพิณ เป็นพื้นที่น้ำท่วมขังและรองรับน้ำเพื่อระบายออกสู่อ่าวไทย (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ศูนย์อำนวยการบรรเทาสาธารณภัย, 2560) 2) ผู้ที่ชำนาญการบริหารจัดการอุทกภัยสู่การปฏิบัติในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในระดับอำนาจการและระดับปฏิบัติการ

ระเบียบวิธีการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methods research) ตามแนวของเครสเวลและคลาร์ก (Creswell & Plano Clark, 2013) ใช้วิธีการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลหลักฐานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเข้าด้วยกัน ในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล มีการนำเสนอผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน แต่ละส่วนตอบคำถามการวิจัยต่างประเด็นกัน การวิจัยนี้ให้ความสำคัญกับการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก โดยใช้ข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อจัดทำข้อคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ส่วนที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ เริ่มต้นจากการทบทวนเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้กรอบแนวคิดการวิจัยพร้อมจัดทำ(ร่าง)แบบสอบถามขั้นต้น สำหรับเก็บข้อมูลเพื่อตอบคำถามการวิจัยเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล การรับรู้ความเสี่ยงอุทกภัย ความตระหนักรู้อุทกภัย และระดับความพร้อมรับมืออุทกภัยใน

ครัวเรือน โดยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 440 คน จากประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในพื้นที่อำเภอเคียนซาและอำเภอฟุนพิ่น จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม ด้วยการนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง คือ อาจารย์ที่ปรึกษาในการวิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกที่เกี่ยวข้องจำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบและให้คะแนนความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทั้งในด้านความตรงและความครอบคลุมของเนื้อหาความถูกต้องและความเข้าใจของการใช้สำนวนภาษา โดยอาศัยเกณฑ์การตรวจสอบความสอดคล้องของโรวีนลลี และแฮมเบิลตัน (Rouineli & Hambleton, 1976, p 49-60) นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยการนำแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาแล้วไปทำการทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นประชาชนในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี รวมทั้งสิ้น 30 คน (สรายุทธ กันหลง, 2555 , หน้า 1) นำข้อมูลที่ได้รับไปทำการวิเคราะห์ด้วยวิธีการหาค่าความเชื่อมั่นแบบวัดค่าความสอดคล้อง ซึ่งเป็นการวัดความสอดคล้องกันสำหรับคำถามต่างๆ โดยอาศัยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ผลการวิเคราะห์พบว่าค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของมาตรวัดตัวแปรทุกตัวมีค่ามากกว่า .7 คือ แต่ละตัวแปรได้คะแนนรวมอยู่ในช่วง .7077 - .8877 โดยค่าอำนาจจำแนก (Item-Total Correlation) ของแต่ละข้อคำถามสูงกว่า 0.3 (Field, 2005) ค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับดี จึงนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

ส่วนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพของผู้ให้ข้อมูลหลักที่นำนโยบายการบริหารจัดการอุทกภัยสู่การปฏิบัติในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทั้งในระดับอำนาจการและระดับปฏิบัติการ จำนวน 7 คน เพื่อศึกษาตอบคำถามและวัตถุประสงค์การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการบริหารจัดการอุทกภัยของภาครัฐตามระดับความพร้อมรับมืออุทกภัยในครัวเรือน”

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจด้วยแบบสอบถามโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิตและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน T-Test และ ANOVA ส่วนการทดสอบสมมติฐานใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) สร้างแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณในรูปแบบสมการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้น คือ การรับรู้ความเสี่ยงอุทกภัย ความตระหนักรู้อุทกภัย กับตัวแปรตาม คือ การเตรียมความพร้อมรับมืออุทกภัย

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป โดยการจำแนกชนิดข้อมูลและใช้ทฤษฎีแยกชนิดในเหตุการณ์นั้นๆ โดยยึดทฤษฎีเป็นกรอบ ประกอบด้วย 1) การเก็บรวบรวมข้อมูล 2) การจัดกลุ่มและลดทอนข้อมูล 3) การประมวลผลและแสดงผลข้อมูล 4) การสร้างและยืนยันข้อสรุป

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ จากผลการสำรวจข้อมูลด้วยแบบสอบถาม เพื่อศึกษาระดับความพร้อมรับมืออุทกภัยในครัวเรือน ผลการวิเคราะห์พบว่า

1. ลักษณะส่วนบุคคล การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างปัจจัยด้านเพศกับการติดตามสถานการณ์และการแจ้งเตือนภัย แสดงให้เห็นว่า เพศชายมีการติดตามสถานการณ์และการแจ้งเตือนภัยมากกว่าเพศหญิง เกี่ยวกับการจัดเตรียมรายชื่อและหมายเลขโทรศัพท์หน่วยงานหรือบุคคลสำหรับติดต่อประสานขอความช่วยเหลือในกรณีฉุกเฉิน เช่น ผู้นำชุมชน สถานีตำรวจ โรงพยาบาลอาสาสมัครกู้ภัย

หน่วยงานทหาร ฯลฯ นอกจากนี้เพศชายยังมีการจัดทำแผนและเข้าร่วมการฝึกซ้อมมากกว่าเพศหญิง สำหรับการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างข้อมูลส่วนบุคคลด้านรายได้ของสมาชิกในครัวเรือนกับการเตรียมความพร้อมรับมืออุทกภัย พบว่า มีความแตกต่างกัน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการป้องกันและรักษาทรัพย์สิน ด้านการเตรียมอาหาร น้ำดื่ม เสื้อผ้า และยา รวมทั้งด้านการอพยพไปที่ปลอดภัย ผลการวิจัย แสดงให้เห็นว่ากลุ่มรายได้เฉลี่ยไม่เกิน 9,000 บาท มีการเตรียมความพร้อมน้อยกว่ากลุ่มรายได้อื่น ๆ

2. การรับรู้ความเสี่ยงอุทกภัย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการประเมินความเสี่ยงอุทกภัย รองลงมา คือ ด้านความรู้เกี่ยวกับสาเหตุและผลกระทบอุทกภัย และน้อยที่สุด คือ ด้านประสบการณ์เผชิญอุทกภัย

3. ความตระหนักรู้อุทกภัย พบว่าระดับความตระหนักรู้อุทกภัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารอุทกภัย รองลงมา คือ ด้านการสร้างวัฒนธรรมเตรียมความพร้อม และน้อยที่สุด คือ ด้านความใส่ใจต่ออุทกภัย

4. ระดับการเตรียมความพร้อมรับมืออุทกภัย พบว่า ระดับการเตรียมความพร้อมรับมืออุทกภัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการติดตามสถานการณ์และการแจ้งเตือนภัย รองลงมาเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการอพยพไปที่ปลอดภัย ด้านการเตรียมอาหาร น้ำดื่ม เสื้อผ้าและยา ด้านการป้องกันและรักษาทรัพย์สิน ด้านการติดต่อสื่อสารและเครือข่ายช่วยเหลืออุทกภัย ด้านการเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นและอุปกรณ์ช่วยชีวิต และน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดทำแผนและการฝึกซ้อม

5. ปัจจัยที่มีผลต่อการเตรียมความพร้อมรับมืออุทกภัย ประกอบด้วย 1) การรับรู้ความเสี่ยงอุทกภัย 2) ความตระหนักรู้อุทกภัย จากการตรวจสอบสมมติฐาน พบว่า

สมมติฐานที่ 1 การรับรู้ความเสี่ยงจากอุทกภัยมีอิทธิพลทางบวกต่อการเตรียมความพร้อมรับมืออุทกภัยของประชาชนในภาคใต้ของประเทศไทย จากผลการทดสอบด้วยค่าทางสถิติโดยใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ คือ Multiple Linear Regression Analysis จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า การรับรู้ความเสี่ยงจากอุทกภัย จำนวน 4 ด้าน ส่งผลในทางบวกต่อการเตรียมความพร้อมรับมืออุทกภัย ได้แก่ ด้านสาเหตุ ด้านประสบการณ์เผชิญอุทกภัย ด้านความเปราะบาง และด้านศักยภาพ

ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรด้านการรับรู้ความเสี่ยงจากอุทกภัยมีอิทธิพลทางบวกต่อการเตรียมความพร้อมรับมืออุทกภัยของประชาชนในภาคใต้ของประเทศไทย

Model	ค่าสัมประสิทธิ์				
	<i>b</i>	<i>Std. Error</i>	<i>Beta</i>	<i>t-value</i>	<i>P-value</i>
ค่าคงที่ (a)	.894	.138		6.484	.000***
สาเหตุ	.103	.031	.140	3.362	.001***
ผลกระทบ	.018	.029	.025	.618	.537
ประสบการณ์เผชิญอุทกภัย	.186	.039	.215	4.729	.000***
ความล่อแหลม	.027	.039	.036	.691	.490
ความเปราะบาง	.163	.036	.220	4.551	.000***
ศักยภาพ	.259	.039	.329	6.561	.000***

ค่าคงที่ .894 ; $SE_{EST} = 0.45$

$R=0.71$; $R^2 = 0.50$; Adjusted $R^2= 0.497$; $F = 73.046$; $p\text{-value} < 0.05$

สมมติฐานที่ 2 ความตระหนักรู้เกี่ยวกับอุทกภัยมีอิทธิพลทางบวกต่อการเตรียมความพร้อมรับมืออุทกภัยของประชาชนในภาคใต้ของประเทศไทย จากผลการทดสอบด้วยค่าทางสถิติโดยใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ คือ Multiple Linear Regression Analysis จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ความตระหนักรู้เกี่ยวกับอุทกภัย ส่งผลในทางบวกต่อการเตรียมความพร้อมรับมืออุทกภัย ได้แก่ ด้านความใส่ใจต่ออุทกภัย ด้านการสร้างวัฒนธรรมเตรียมความพร้อม และด้านการติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารอุทกภัย

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรด้านความตระหนักรู้อุทกภัยมีอิทธิพลทางบวกต่อการเตรียมความพร้อมรับมืออุทกภัยของประชาชนในภาคใต้ของประเทศไทย

Model	ค่าสัมประสิทธิ์			t-value	P-value
	<i>b</i>	<i>Std. Error</i>	<i>Beta</i>		
ค่าคงที่ (a)	.908	.129		7.054	.000***
ความใส่ใจต่ออุทกภัย	.172	.029	.225	5.843	.000***
การสร้างวัฒนธรรมเตรียมความพร้อม	.170	.033	.226	5.234	.000***
การติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารอุทกภัย	.345	.033	.430	10.577	.000***

ค่าคงที่ .908 ; $SE_{Est} = 0.44$

$R = 0.72$; $R^2 = 0.51$; Adjusted R Square = 0.510; $F = 152.807$; $p - value < 0.05$

ส่วนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการอุทกภัยของภาครัฐตามระดับความพร้อมรับมืออุทกภัยในครัวเรือน ตามหลักการบริหาร POSDCoPB โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามตำแหน่งงานมีจำนวน 7 คน มีรายละเอียดดังนี้

1. การวางแผน (Planning: P) พบว่า แผนแม่บทไม่อิงกับข้อมูลข่าวสารของพื้นที่ และแผนไม่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น รวมทั้งขาดแผนงานที่เป็นระบบและขาดการสื่อสารต่อคนในชุมชนอย่างชัดเจน ดังคำให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 : “แผนจังหวัดต้องทำให้สอดคล้องกับชุมชนมากกว่านี้ อย่างแผนที่จำลองสถานการณ์ทิศทางน้ำข้อมูลต้องแน่น ต้องมีการจำลองสถานการณ์แล้วก็ลงไปพื้นที่จริง ตรวจสอบกันจริงๆ เพราะแต่ละพื้นที่ไม่เหมือนกัน อันนี้ผมคิดว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจ และต้องทำให้การแก้ปัญหาอุทกภัยเป็นระบบเป็นรูปธรรม ไม่ใช่รัฐคิดฝ่ายเดียว”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 : “ชาวบ้านเขาควรได้มีความรู้ ถ้าเขาได้ติดตามข้อมูลข่าวสาร ที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า มีการเตรียมอพยพ มีการเตรียมการกรณีเกิดภัยจะยังชีพยังไงให้ลดความสูญเสีย รวมทั้งเรื่องทรัพย์สิน เรื่องสัตว์เลี้ยง ต้องมีการเตรียมการ ที่สำคัญจะสื่ออย่างไรเค้ารู้ ชุมชนรู้”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 : “ผมอยากได้ข้อมูล GIS (ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ หรือ Geographic Information System: GIS คือ กระบวนการทำงานเกี่ยวกับข้อมูลในเชิงพื้นที่ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ที่ใช้กำหนดข้อมูลและสารสนเทศที่มีความสัมพันธ์กับตำแหน่งในเชิงพื้นที่) ที่บอกทิศทางน้ำที่กองทัพอากาศให้ผมดู ผมมั่นใจว่าเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ แล้วก็จะนำข้อมูลนี้มาใช้ประกอบการวางแผน

คือ การเตรียมการแก้ไขปัญหาของเราได้ตรงจุด จะช่วยให้งานมีระบบข้อมูลแจ้งเตือนภัยให้ประชาชนรับรู้มากขึ้น”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 : “การทำแผนต้องมีท้องถิ่นเข้ามาร่วม มีผู้นำท้องถิ่น คือ อบต. ทั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านมาร่วมแล้วก็มีชุมชน จะทำให้แผนเป็นที่ยอมรับและมีคนรับรู้เพิ่มขึ้น”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 : “จริงๆคนในชุมชนเขาอยู่อยู่แล้วว่าน้ำท่วมตรงไหน เส้นทางไหน แต่เขาไม่เป็นระบบ ถูกฉินปั๊บ บอกว่าโทรไปไหน เขาโทรไม่ได้ครับ ขาดแผนที่เป็นระบบ”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 : “อบจ.ก็มีแผน เทศบาลก็มีแผน อบต.ก็มีแผน แต่แผนต่างๆเหล่านี้ไม่ได้เอามาใช้เท่าไร กลายเป็นแผนทำเพื่อให้มีเป็นแผนป้องกันภัยของจังหวัด”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 : “พื้นที่ทั้งหมด สี่พันสองร้อยไร่ครับ ทำจุดอพยพสัตว์ประมาณเก้าร้อยไร่ ที่สูงเตรียมไว้เรียบร้อยแล้ว ก่อนน้ำมานี้เราเตรียมเรื่องหญ้าอะไร ก็มีเรื่องปลูกหญ้าอะไรเตรียมไว้พื้นที่ ปลูกหญ้าเตรียมไว้ล่วงหน้าเลยครับ ที่ว่านี้ต้องอยู่ในแผน มันต้องวางเป็นระบบ มีแผนยาวๆ และบูรณาการกับท้องถิ่น”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7 : “เราต้องยอมรับว่าที่ประเทศไทยมีปัญหา เพราะระบบราชการเรามีปัญหา เราทำอย่างไรให้มีแผนแม่บท แล้วใช้ข้อมูลทั้งหมด จริงๆจังๆ แล้วสมมติว่าเราจะป้องกัน เราก็อยากป้องกัน ชาวบ้านเองก็อยากป้องกัน แต่ถามว่าสมมติว่าเราทำโครงการแก้มลิง ทำโครงการที่ระบายน้ำจุดไหน ถ้าใช้กรมชลามาทำ เขาก็มีหน้าที่ต้องทำหลายที่ โอกาสที่จะดูแลพื้นที่ชาวบ้านทั้งหมด มันก็ทำพร้อมกันไม่ได้ เพราะขาดการสร้างการรับรู้และพูดคุยกับชุมชน”

2. การจัดองค์กร (Organizing: O) พบว่า ลักษณะของการบริหารจัดการอุทกภัยได้รับความร่วมมือจากหลายหน่วยงานในการทำงานเชิงบูรณาการ การติดต่อประสานงานอาจประสบปัญหาในการสั่งการ เพราะแต่ละหน่วยงานก็มีผู้บังคับบัญชาสูงสุดของหน่วยงานเอง จึงต้องใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวในการขอความช่วยเหลือและร่วมมือ ดังคำให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 : “เวลาเกิดภัยเรารวมทุกหน่วยงานอยู่ที่เดียวกัน ทางปภ.ก็จะเป็นฝ่ายเลขาในการประสานกับทุกฝ่าย ในพื้นที่เราก็ประสานกับท้องถิ่นบ้าง กำนันผู้ใหญ่บ้าน ทางอำเภอเขาก็จะเป็นศูนย์ของแต่ละอำเภออยู่แล้ว ทุกท้องถิ่นก็จะมีศูนย์ของเขา ทุกฝ่ายมาอยู่ในศูนย์แล้วก็แบ่งมอบภารกิจกัน ทั้งระดับจังหวัด ระดับอำเภอ เราเจอกันบ่อยจึงมีความสัมพันธ์ที่ดี คนเรารู้จักกัน เวลาขอให้ช่วยก็ง่าย ร่วมด้วยช่วยกัน”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 : “กองบินเราทำงานใกล้ชิดจังหวัดเหมือนพี่น้อง ปีนี้เราได้รับความไว้วางใจแต่งตั้งพี่เป็นผู้ช่วยรองผู้ว่าราชการจังหวัด ดู 7 อำเภอ ทำฉาง ทำชนะ ไซยา พุนพิน บ้านตาขุน วิภาวดี ศิริรัตนนิคม ต้องลุยกันเต็มที่”

3. การจัดหาบุคลากรมาปฏิบัติงาน (Staffing: S) พบว่า กำลังคนของภาครัฐไม่เพียงพอและประชาชนขาดความรู้ในการดูแลตนเอง รวมถึงขาดความตระหนักและการเตรียมความพร้อมฯและขาดความใส่ใจในการแสวงหาความรู้ ดังคำให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 : “การจัดกำลัง เจ้าหน้าที่ ลำพังอาศัยส่วนราชการ เรามีกำลังไม่พอหรอกครับ หน่วยงานรัฐต้องช่วยกันรับมือ และช่วยกันพัฒนาความรู้ประชาชนด้วย ไม่งั้นจะเหนื่อย เค้าต้องเตรียมพร้อม”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 : “จำเป็นที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย จากประสบการณ์ที่เรามี เช่น เกิดเหตุรอบนี้ ถึงน้ำจะท่วมไม่เยอะจนเกินไป แต่เราจะเห็นในการระดมพลจากทุกภาคส่วนอย่างเต็มที่ ข้าราชการทุกหน่วยที่เกี่ยวข้องนะครับ รวมไปถึงทางตำรวจ ทหารก็ลงไปช่วยเต็มที่”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 : “ต้องทำให้ประชาชนมีจิตสำนึกรักบ้านเกิดมีจิตอาสาที่สามารถช่วยปฏิบัติงานได้จริง ในสุราษฎร์เรานี้เรามีมูลนิธิ เรามีเครือข่าย เอามาช่วยงานรัฐได้ แต่ประชาชนเค้าขาดความรู้”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7 : “ผมมีอาสาสมัครอยู่ในสุราษฎร์ธานี นักกัญญาประมาณห้าพันคน มีนักวิทยุสมัครเล่น กำลังคน ต้องเข้าใจว่าคำว่าอาสาสมัคร อาสาสมัครนี้มาก็ได้ ไม่มาก็ได้ ว่างก็มา ไม่ว้างก็ไม่มา แต่ คำนียามว่าอาสาสมัครทุกหน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็นอาสาสมัครอะไรก็ตาม เขาไม่ได้เป็นเจ้าของหน้าที่หลักที่จะต้องทำตรงนั้น แต่การสื่อสารให้เขารู้ การสื่อสารให้เขาได้จากส่วนกลางออกไปเพื่อจะไปถ่ายทอดออกไปหาประชาชน นี่เป็นสิ่งสำคัญที่เขาต้องตระหนักและต้องใส่ใจกับภัยพิบัติ”

4. การอำนวยการ (Directing: D) พบว่า การสื่อสารจากหน่วยงานภาครัฐสู่ครัวเรือนล่าช้า จึงควรเสริมบทบาทให้ผู้มีระดับชุมชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เข้มแข็ง เพื่อนำส่งข่าวสารไปสู่ชุมชนรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งแผนไม่ได้นำไปสู่การปฏิบัติจริงได้ทั้งหมด เพราะขาดการเตรียมการและการฝึกซ้อม รวมถึงขาดการนำข้อมูลสภาพปัญหาไปสู่กระบวนการเพื่อแก้ปัญหา ดังคำให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 : “เวลาเกิดภัย เรารวมกันทุกหน่วยอยู่ที่เดียวกัน ทาง ปก. จะเป็นฝ่ายเลขาในการประสานงานกับทุกฝ่ายในพื้นที่ เราก็ประสานกับพื้นที่บ้าง กำนันผู้ใหญ่บ้านบ้าง ทางอำเภอก็จะมีศูนย์ของแต่ละอำเภออยู่แล้ว ทุกท้องถิ่นก็จะมีศูนย์ของแต่ละฝ่ายมาอยู่ในศูนย์ แล้วก็แบ่งมอบภารกิจกันทั้งระดับจังหวัดและอำเภอ อย่างผู้นำชุมชน พวกกำนันหรือผู้ใหญ่นี้ ช่วยเราได้มาก ต้องให้เค้าช่วยกระจายข่าวถึงครัวเรือน ชาวบ้านเค้าเชื่อนะ”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 : “ผู้นำชุมชนคือหัวใจสำคัญ ที่สำคัญเพราะหน่วยงาน ปก.นี่เป็นหน่วยงานประสานนะ ไม่ใช่หน่วยงานปฏิบัติ เราต้องสร้างให้เค้าเป็นผู้นำเพื่อช่วยเรา และทำให้ชุมชนพึ่งพาตนเองให้ได้”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 : “ส่วนใหญ่สิ่งของบรรเทาทุกข์พวกนี้ของที่ต้องไปให้ ต้องไปให้แกนนำ ถ้าเราไปให้ผู้ตาม ส่วนใหญ่เขาไปนำชาวบ้านไม่ได้ ต้องให้แกนนำนะครับ แกนนำต้องเข้มแข็ง ถ้าทำได้จะเป็นตัวประสานการช่วยเหลืออย่างดี”

5. การประสานงาน (Co-ordinating: Co) พบว่า ต้องมีลักษณะที่ไม่เป็นทางการโดยใช้ความสัมพันธ์ที่สนิทสนมส่วนตัว การมีเครือข่าย (Alliance) จะช่วยส่งเสริมการประสานงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย เช่น กลุ่มไลน์ เฟสบุ๊ค และการประสานงานต้องสื่อสารด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ดังคำให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 : “ความจริงทางกองทัพฯ ช่วยเราเยอะ คือขอความร่วมมือไม่ว่าเรื่องกำลังพล เรื่องอะไรต่ออะไรนี้ช่วยได้เยอะ เราเป็นทีมงานเดียวกัน”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 : “เราจัดวงเวทีประชุมบ่อยครั้งครับ แต่นิสัยคนไทยเสียอย่าง เราใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวมากกว่าระบบถูกไหม ผมรู้จักพี่ ผมโทรกริ่ง โดยหนังสือทำตามหลัง เราทำช่วยเพื่อพี่น้องประชาชนก่อน เดียวนี้หน่วยงานทหารทุกหน่วยครับเป็นอย่างนี้ ส่วนใหญ่เราก็ทำ เรื่องหนังสือเราก็ทำตามหลังให้นะ แต่โทรไปไปได้เลย ถ้าพูดภาษาบริหารหน่อย ก็เป็น informal (แบบไม่เป็นทางการ) หรือต้องมี connection (ความสัมพันธ์ที่ดี)”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 : เรื่องของการขอความร่วมมือ การประสานการปฏิบัติหน่วยทหารเป็นหน่วยที่ผมชมเชยหน่วยทหารอากาศ ขนาดว่าฝนจะตก กำลังจะเกิดภัย มีน้องทหารอากาศคนหนึ่งแจ้งว่ามีอะไรกองทัพอากาศรับใช้ พี่น้องเกษตรกร ไม่ว่าพืช สัตว์ ครัวเรือน บอกผมมาเลยพี่ ผมมีหน่วยเคลื่อนที่เร็วผู้บังคับบัญชาผม ได้มอบหมายทีมผม พร้อมจะช่วยเหลือพี่”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7 : “สำหรับการสร้างเครือข่าย ตอนนี้เรามีมูลนิธิเป็นตัวหลักอยู่ อย่างมูลนิธิกุศลศรัทธาพวกนี้นะครับ ตอนนี้เราเชื่อมโยงเลย คือถ้าไม่มีเครือข่าย ไม่มีทางสำเร็จ”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 : “การประสานขอความร่วมมือหน่วยงานข้างเคียงเราจะใช้ระบบเครือข่ายร่วมผ่านทางไลน์ เราจะทำกรุปไลน์ EOC จังหวัด แล้วก็ในส่วนของอำเภอเขาจะมี EOC ของเขาในการที่ประสานระหว่าง อสม.กับผู้นำชุมชน”

6. การรายงาน (Reporting) พบว่า ประชาชนยังไม่ตื่นตัวในการรับฟังข่าวสารยามที่ยังไม่เกิดอุทกภัย และประกอบกับครัวเรือนส่วนใหญ่มีการศึกษาไม่มาก ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงและไม่เข้าใจการสื่อสารผ่านเทคโนโลยี หรือภาษาทางการ ปัจจุบันใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการดำเนินการ เช่น ไลน์ เฟสบุ๊ก เว็ปไซท์ อินโฟกราฟฟิก ดังคำให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 : “การรายงานใช้กลุ่มไลน์ ไม่ว่าจะเป็นหัวหน้าส่วนราชการ หัวหน้างานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของท้องถิ่นมาอยู่กลุ่มไลน์ครับ พวกนี้เขาจะเร็ว เดียวนี้เกิดปั๊บ ทางจังหวัดไม่ต้องออกพื้นที่ครับ ไม่เกินสิบนาทีข้อมูลจะถูกรายงานมาหมด มีภาพเรียบบ่อย แต่ประชาชนยังไม่ตื่นตัวสนใจที่จะรับรู้มาก เป็นบางกลุ่มที่สนใจ รัฐต้องกระตุ้นสร้างการรับรู้ให้มากขึ้น โดยเฉพาะก่อนเกิดภัย”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 : “รายงานก็ส่วนใหญ่ก็เราย่างานทุกอย่างครับ ทางเฟซทางไลน์ เดียวนี้ทางสำนักประชาสัมพันธ์เขต 5 เขาก็ทำ infographic เดียวนี้เขาทำหมด เราส่งข้อมูลปั๊บเขาก็ทำ”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 : “รายงานผลทุกเช้าครับ มันมีกลุ่มไลน์จังหวัด กลุ่มไลน์ศูนย์ อุทกภัย จังหวัด เราก็ส่งรายงานไป แล้วตอนเย็น ไปปฏิบัติก็ส่งเข้าไลน์ผม”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 : “การรายงานผล นอกจากพีซีไลน์ในการรายงานผลแล้วตัวหลักๆเรานี้เรามีหน่วยของประชาสัมพันธ์ก็คือถ้าในเรื่องประชาสัมพันธ์เราจะให้ฝ่ายของทีมนสื่อสารในการที่จะแจ้งผ่านของ NBT ทางวิทยุ แล้วก็ทำ web page ในการที่จะเป็นเอกสารแจกเครือข่ายในการประชาสัมพันธ์ ในส่วนของในกลุ่มของสจ.เรา เราก็จะเน้นที่ไลน์เป็นหลักเลย แล้วก็โทรศัพท์ในทีมเรา”

7. การบริหารงบประมาณ (Budgeting) พบว่า มีปัญหาด้านความไม่สอดคล้องกันของการปฏิบัติการตามแผนการเตรียมการและการใช้งบประมาณที่ไม่ได้รองรับการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติซึ่งเป็นการบริหารจัดการเชิงการป้องกันก่อนการเกิดอุทกภัย ประกอบกับปัญหาความไม่พอเพียงของงบประมาณและความชัดเจนในการจัดสรรงบประมาณ ทำให้การบริหารงบประมาณมีอุปสรรคอย่างมาก ดังคำให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 : “ระบบการวางแผนของเรา ถ้าจะปฏิรูปนะ มันต้องเป็น ระบบวางแผน และ ระบบงบประมาณมันต้องเดินไปในทิศทางเดียวกัน เราต้องอบรมสร้างเครือข่ายภาคประชาชนเพิ่มขึ้น เรื่องการจัดซื้อจัดจ้างอุปกรณ์ช่วยชีวิตมาเตรียมพร้อมไว้ หากเกิดภัย ได้ใช้ คนไม่ตาย ถือว่าเราป้องกันได้สุดยอดถูกไหม แต่วิธีคิดเขากลับว่าถ้าซื้อแล้วไม่ได้ใช้ ถือว่าไม่คุ้มค่า วันนี้ส่วนกลางและท้องถิ่นต้องทำให้แผนงาน แผนเงิน สอดคล้องกันและคุ้มค่า ของบางอย่างใช้ร่วมกันได้”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 : “วันนี้เราทำงานยากกับหน่วยตรวจสอบ ถ้ามว่า อบจ. มีหน้าที่ให้ความรู้กับหน่วยงานต่างๆไหม เคื่อบอกไม่ใช่หน้าที่ ตรงนี้ผมอาจจะต้องคุยกับจังหวัดมาบูรณาการกัน หรืออยู่น้ำไม่ท่วม ซื้อกระสอบทรายมาได้ไหม เอ๊ะคุณรู้ได้ไงว่าน้ำท่วม นี่คือนปัญหา คงต้องหยิบระเบียบงบประมาณมาดูกันใหม่ จะปรับแก้ยังไงให้จัดซื้อ จัดจ้าง สอดคล้องกับความเป็นจริง”

สรุปผลการวิจัย

ตามวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาลักษณะส่วนบุคคล การรับรู้ความเสี่ยงอุทกภัย ความตระหนักรู้ อุทกภัยในครัวเรือนจังหวัดสุราษฎร์ธานี จากผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามกับการเตรียมพร้อมรับมืออุทกภัยสรุปได้ดังนี้ 1) เพศกับการเตรียมพร้อมรับมืออุทกภัย ด้านการติดตามสถานการณ์และการแจ้งเตือนภัย พบว่า เพศชายมีการติดตามสถานการณ์และการแจ้งเตือนภัยมากกว่าเพศหญิง 2) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของสมาชิกในครัวเรือนกับการเตรียมพร้อมรับมืออุทกภัยด้านการป้องกันและรักษาทรัพย์สิน พบว่า กลุ่มรายได้เฉลี่ยไม่เกิน 9,000 บาท มีการเตรียมความพร้อมน้อยกว่ากลุ่มรายได้อื่นๆ

สำหรับการศึกษาการรับรู้ความเสี่ยงอุทกภัยในครัวเรือนจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ระดับการรับรู้ความเสี่ยงอุทกภัยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการประเมินความเสี่ยงอุทกภัย รองมา คือ ด้านความรู้เกี่ยวกับสาเหตุและผลกระทบอุทกภัย และน้อยที่สุด คือ ด้านประสบการณ์เผชิญอุทกภัย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเคยมีประสบการณ์เป็นเจ้าของที่ อาสาสมัครช่วยเหลือชุมชน เช่น อสม. มูลนิธิ คุ้มภัย มีสเตอร์เตือนภัย อยู่ในเกณฑ์น้อย

ส่วนผลการวิเคราะห์ความตระหนักรู้อุทกภัย พบว่า ระดับความตระหนักรู้อุทกภัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารอุทกภัย และน้อยที่สุด คือ ด้านความใส่ใจต่ออุทกภัย แสดงให้เห็นว่า 1) ผู้ตอบแบบสอบถามมีการเข้าร่วมจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายอาสาสมัครช่วยเหลือชุมชนเพื่อติดตามสถานการณ์และแจ้งเตือนภัย เช่น ชมรมนักวิทยุสมัครเล่น กลุ่มเฝ้าระวังภัย ฯลฯ อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง 2) ผู้ตอบแบบสอบถามมีการเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์รับมืออุทกภัย เช่น การซ้อมแผนอพยพในชุมชนอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง และ 3) ผู้ตอบแบบสอบถามมีการเข้าร่วมอบรมกับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อเตรียมความพร้อมรับมืออุทกภัย เช่น มีสเตอร์เตือนภัยเพื่อทำหน้าที่แจ้งเตือนภัยและอพยพประชาชน อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ฯลฯ อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

ตามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาระดับความพร้อมรับมืออุทกภัยในครัวเรือนจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการติดตามสถานการณ์และการแจ้งเตือนภัย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการวางแผนติดตามการรายงานพยากรณ์อากาศจากกรมอุตุนิยมวิทยาและเฝ้าฟังการประกาศแจ้งเตือน และน้อยที่สุด คือ เข้าร่วมประชุมติดตามสถานการณ์ และวางแผนรับมืออุทกภัยร่วมกับชุมชน 2) ด้านการป้องกันและรักษาทรัพย์สิน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการจัดลำดับความสำคัญในการขนย้ายสิ่งของว่าสิ่งใดต้องขนย้ายก่อน-หลัง และน้อยที่สุด คือ การทำประกันภัยให้กับบ้านพักอาศัย 3) ด้านการเตรียมอาหาร น้ำดื่ม เสื้อผ้า และยา พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการจัดเตรียมข้าวสาร อาหารแห้ง และน้ำดื่มก่อนอุทกภัยจะเกิด และน้อยที่สุด คือ มีการจัดเตรียมอาหารให้สัตว์เลี้ยงก่อนอุทกภัยเกิด 4) ด้านการเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นและอุปกรณ์ช่วยชีวิต พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการวางแผนจัดเตรียมชุดปฐมพยาบาลเบื้องต้นประจำครอบครัว สำหรับกรณีฉุกเฉิน เช่น อุปกรณ์ทำแผล อุปกรณ์ห้ามเลือด ฯลฯ และน้อยที่สุด คือ มีการจัดเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น เสื้อชูชีพ นกหวีด เทียนไข รองเท้ายาง เสื้อกันฝน ไฟฉาย ฯลฯ ที่มีระดับการเตรียมพร้อมปานกลาง 5) ด้านการอพยพไปที่ปลอดภัย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการวางแผนเพื่อกำหนดจุดตัดสินใจสำหรับการอพยพสมาชิกในครอบครัว และน้อยที่สุดคือ มีการวางแผนอพยพสัตว์เลี้ยงไปที่ปลอดภัย 6) ด้านการติดต่อสื่อสารและเครือข่ายช่วยเหลืออุทกภัย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดเตรียมรายชื่อและหมายเลขโทรศัพท์หน่วยงานหรือบุคคลสำหรับติดต่อประสานขอความช่วยเหลือกรณีฉุกเฉิน เช่น ผู้นำชุมชนสถานีตำรวจ โรงพยาบาล อาสาสมัครกู้ภัย หน่วยงานทหาร และน้อยที่สุด คือ เข้าร่วมกันคนในชุมชน เพื่อรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายฯ จัดอาสาช่วยเหลืออุทกภัย เช่น กลุ่มนักวิทยุสมัครเล่น กลุ่ม

ไลน์ กลุ่มเฟียร์ะวังภัย ฯลฯ และ 7) ด้านการจัดทำแผนและการฝึกซ้อม พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เคยเข้ารับการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับอุทกภัย และน้อยที่สุด คือ เคยเข้ารับการฝึกการกู้ชีพ มีระดับการเตรียมพร้อมมืออุทกภัยน้อย

ตามวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาการพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการอุทกภัยตามกรอบหลักการบริหารแบบ POSDCoRB ตามระดับความพร้อมรับมืออุทกภัยในครัวเรือนจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ควรพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการอุทกภัยใน 7 หน้าที่ ดังนี้

1. การจัดทำแผน (Planning) ควรวางแผนโดยคำนึงถึงความต้องการของท้องถิ่นและทำงานแบบบูรณาการร่วมกันในการจัดทำแผนป้องกันและบรรเทาอุทกภัย จัดทำระบบฐานข้อมูล พัฒนาและประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) สร้างแบบจำลองระดับน้ำและทิศทางการไหลของน้ำ ส่งเสริมการตั้งกลุ่มจิตอาสาและการทำงานของอาสาสมัคร ส่งเสริมให้ประชาชนรับรู้ระบบการแพทย์ฉุกเฉิน (1669) รวมทั้ง ส่งเสริมให้ประชาชนเกิดการรับรู้ความเสี่ยงอุทกภัยและความตระหนักรู้ภัย

2. การจัดองค์กร (Organizing) ควรจัดองค์กรให้มีเครือข่ายจากชุมชนใกล้เคียงมาร่วมมือในการดำเนินการเมื่อเกิดอุทกภัย

3. การจัดหาคูคลากรมาปฏิบัติงาน (Staffing) ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือช่วยเหลือกันจากกลุ่มต่างๆ ส่งเสริมพัฒนาให้ “ประชาชนต้องพึ่งตนเองได้” จัดอบรมพัฒนาความรู้ให้แก่ผู้นำชุมชน นักเรียน นักศึกษา และ ประชาชน ส่งเสริมทักษะการใช้ระบบการสื่อสารขอความช่วยเหลือผ่าน 1669 และวิทยุสมัครเล่น และการอบรมต้องทำอย่างสม่ำเสมอและจัดให้มีการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง

4. การอำนวยการ (Directing: D) ส่งเสริมการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายพันธมิตร (Alliance) พัฒนา “ผู้นำชุมชนให้เข้มแข็ง” และพัฒนาระบบการสื่อสารโดยใช้เทคโนโลยีให้เข้มแข็งขึ้นรวมทั้ง ส่งเสริมการเรียนรู้วิธีการสื่อสารโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย

5. การประสานงาน (Co-ordinating: Co) ส่งเสริมการพัฒนาระบบการสื่อสารโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ส่งเสริมการมีเครือข่ายพันธมิตร (Alliance) เพื่อการประสานงานโดยเฉพาะเครือข่ายกับชุมชน เพื่อให้เกิดการประสานงานกับครัวเรือนยามเกิดภัยได้รวดเร็วด้วยภาษาที่ประชาชนเข้าใจง่าย โดยเฉพาะเรื่องการเตือนภัย เพื่อให้เกิดการตอบสนองที่รวดเร็วจะลดการสูญเสียได้ และจัดทำคู่มือการประสานงานว่าเมื่อเกิดอุทกภัย

6. การรายงาน (Reporting) ควรส่งเสริมให้ประชาชนตื่นตัวในการรับรู้ข่าวสารและใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย

7. งบประมาณ (Budgeting) ควรพัฒนาระเบียบการใช้งบประมาณเพื่อการเตรียมความพร้อมรับมืออุทกภัย เนื่องจากบริบทของการเตรียมความพร้อมรับมืออุทกภัยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อปกป้องชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน มากกว่าความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ

ข้อค้นพบใหม่

จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกในการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการอุทกภัยของภาครัฐตามระดับความพร้อมรับมืออุทกภัยในครัวเรือน กรณีศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการอุทกภัยตามหลักการบริหาร POSDCoRB สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการอุทกภัยได้ทุกหน้าที่ และผลการสัมภาษณ์เชิงลึกแสดงให้เห็นว่า การติดต่อสื่อสาร (Communication) โดยใช้ข้อมูลข่าวสารสารสนเทศ และเทคโนโลยี (Information and Technology) รวมทั้งเครือข่ายพันธมิตร ที่ให้ความช่วยเหลือกัน (Alliance) เป็นบริบทสำคัญที่แทรกอยู่ทุกหน้าที่ของหลักการบริหาร POSDCoRB

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์ “กระบวนทัศน์ใหม่” ได้ว่า รูปแบบการบริหารจัดการอุทกภัยตามหลักการบริหาร POSDCoRB ต้องมีบริบทของหน้าที่ด้านการติดต่อสื่อสาร (Communication) ด้านข้อมูลข่าวสารสารสนเทศ และเทคโนโลยี (Information and Technology) รวมทั้งเครือข่ายพันธมิตร (Alliance) เป็นสภาพแวดล้อมที่เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการจะทำให้รูปแบบการบริหารจัดการอุทกภัยตามหลักการบริหาร POSDCoRB ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ได้กระบวนทัศน์ใหม่นี้ชื่อว่า “CITA-POSDCoRB” PARADIGM หรือ ชีต้าโพสคอป ดังแสดงใน รูปที่ 2 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชูบ กาญจนประกร (2526) อติตอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เรื่อง แนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารงานและระบบงานยุคธรรม ด้วยการบริหารแบบ PA-POSDCoRB และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรทิพา ปิยะกมลรัตน์ (2553) เรื่อง การประเมินผลการบริหารจัดการด้านการประสานงานเพื่อการพัฒนาของเมืองพัทยาด้วยตัวแบบ PAMS-POSDCoRB

ภาพที่ 2 CITA-POSDCORB PARADAM

การนำ CITA-POSDCoRB Paradigm ไปประยุกต์ใช้

CITA-POSDCoRB Paradigm เป็นกระบวนการบริหารจัดการอุทกภัยที่เกิดจากการตรวจสอบข้อมูลความพร้อมการรับมืออุทกภัยภายในครัวเรือน ซึ่งจะเป็นตัวสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาการบริหารจัดการอุทกภัยให้เหมาะสมแก่ผู้บริหารภาครัฐในทุกระดับซึ่งนำนโยบายสู่การปฏิบัติ มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ภาครัฐตรวจสอบระดับความพร้อมในครัวเรือน ซึ่งประกอบด้วย ลักษณะส่วนบุคคล การรับรู้ความเสี่ยงอุทกภัย ความตระหนักรู้อุทกภัย และการเตรียมพร้อมรับมืออุทกภัยในเจ็ดด้าน เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำคัญ(Data) และใช้เทคโนโลยี(Technology) ในการแปลงข้อมูลให้เป็นข้อมูลสารสนเทศ (Information) นำไปจัดเก็บในฐานข้อมูล(Database) เพื่อนำเข้า (Input) สู่ CITA-POSDCoRB Paradigm

ขั้นตอนที่ 2 ภาครัฐสำรวจข้อมูลสารสนเทศ (Information) ที่เกี่ยวข้อง เช่น การสำรวจสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการไหลของน้ำ การปรับปรุงเส้นทางระบบน้ำ การเพิ่มความเข้มงวดในการพิจารณาการก่อสร้างที่ขัดขวางทางไหลของน้ำ ศึกษาแผนที่ชุมชน จำนวนพื้นที่เกิดอุทกภัยซ้ำซาก จำนวนประชากร ทรัพยากรที่มีอยู่ ลักษณะประชากร จุดอ่อนและจุดเด่นของชุมชน ศักยภาพ ความต้องการในการดำเนินการเพื่อลดความเสี่ยงอุทกภัยของพื้นที่ และข้อมูลจากการประเมินผลหลังเหตุการณ์ (After Action Review) และนำข้อมูลสารสนเทศเหล่านี้เข้าสู่การใช้ประโยชน์ในหลักการบริหาร PODCoRB เพื่อการพัฒนารูปแบบการบริหาร

จัดการอุทกภัยตรงประเด็นทำให้มีประสิทธิภาพและใช้ทรัพยากรให้เกิดประสิทธิผล โดยการสื่อสาร (Communication) ช่วยส่งผ่านและกระจายข้อมูลสารสนเทศเหล่านี้สู่หน้าที่ต่างๆ รวมถึงการรับข้อมูลย้อนกลับและทำให้ข้อมูลสารสนเทศให้ทันสมัยอยู่เสมอ โดยใช้เทคโนโลยีมาช่วยให้การกระจายข้อมูลให้รวดเร็วและเข้าถึงคนทุกกลุ่มได้ตามเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาประสิทธิภาพของหลักการบริหาร “POSDCoRB” ให้ประสบความสำเร็จมากขึ้น โดยมีปัจจัยสำคัญ 3 เรื่อง เป็นองค์ประกอบสำคัญในทุกหน้าที่ คือ “CITA” หมายถึง

1. การสื่อสาร (Communication: C) เพื่อสร้างความเข้าใจในทุกระดับทั้งระดับชุมชนหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และประเทศ ภาครัฐต้องให้ความสำคัญการติดต่อสื่อสารทั้งการได้รับและการส่งข้อมูลสารสนเทศ โดยประชาชน เครือข่ายพันธมิตร(Alliance) และสื่อมวลชน เป็นผู้ให้ข้อมูลและรับข้อมูล โดยข้อมูลที่สื่อสารควรก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการตัดสินใจของผู้รับสารมากกว่าประโยชน์อื่น เช่น การรายงานข่าวเชิงสร้างสรรค์ คือ การเผยแพร่ข้อมูล การให้ความรู้ การป้องกันและแก้ปัญหา การเฝ้าระวัง การปรับตัว การเป็นศูนย์ให้ความช่วยเหลือ ทั้งนี้การสื่อสารต้องมิลักษณะเป็นการสื่อสาร 2 ทาง (Two Way Communication) ได้แก่ การแจ้งข่าวแบบเผชิญหน้า แผ่นป้ายบอกข่าว ใบปลิว หอกระจายเสียง วิทยุชุมชน แอปพลิเคชันไลน์ Facebook Twitter Instagram และกลุ่มวิद्यุสมัครงเล่น ฯลฯ

2. ข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยี (Information and Technology: IT)

- 2.1 ข้อมูลสารสนเทศ (Information: I)

- 2.2 เทคโนโลยี (Technology: T)

3. เครือข่ายพันธมิตร (Alliance: A) ได้แก่ นักวิชาการ ชุมชน อาสาสมัคร ผู้นำชุมชนทุกระดับ อบ.พร. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทหาร ตำรวจ เกษตรจังหวัดหรืออำเภอ ผู้ดำเนินการด้านสาธารณสุข บริษัท ร้านค้า ภาคเอกชนและองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร

โดยการจัดการแต่ละหน้าที่มีดังนี้

1. การวางแผน (Planning) ภาครัฐต้องจัดทำแผนเตรียมความพร้อมและแผนป้องกันการจัดการภัยพิบัติ โดยการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนและภาคส่วนต่างๆ โดยแผนควรประกอบด้วยแผนระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับท้องถิ่น แผนต้องสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ตามหลักการบริหารจัดการอุทกภัยแบบใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยองค์ประกอบ CITA มีบทบาทคือ

การสื่อสาร (Communication) เพื่อสร้างความเข้าใจในทุกระดับ ภาครัฐควรเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องร่วมจัดทำแผนให้มีการแลกเปลี่ยนและใช้ข้อมูลในการจัดทำแผนให้มีลักษณะ “ร่วมกันคิด” และเพื่อสร้างความเข้าใจจากผู้ทำแผนสู่ฝ่ายปฏิบัติการและเพื่อเสริมสร้างความรู้และความตระหนักรู้

การจัดทำข้อมูลสารสนเทศ (Information) โดยรัฐต้องดำเนินการสำรวจข้อมูลที่จำเป็น เช่น สำรวจระดับความพร้อมรับมืออุทกภัยของประชาชนในพื้นที่ ศึกษาแผนที่ชุมชน จำนวนพื้นที่เกิดอุทกภัยซ้ำซาก จำนวนประชากร ทรัพยากรที่มีอยู่ ลักษณะประชากร โดยภาครัฐต้องเก็บข้อมูลผ่านแบบวัดระดับความพร้อมรับมืออุทกภัยจากประชาชนในชุมชน

การใช้เทคโนโลยี (Technology) เพื่อจัดการข้อมูลสารสนเทศและเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศ เช่น ข้อมูลการพยากรณ์สถานการณ์ (Forecast หรือ Simulate) การใช้เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศหรือระบบ GIS ข้อมูลสถานการณ์อุทกภัย การจำลองสถานการณ์ทิศทางน้ำ ระดับน้ำ สถานที่ปลอดภัย สถานที่เสี่ยงภัย เส้นทางอพยพ รวมทั้งการใช้แอปพลิเคชันต่างๆ

2. การจัดองค์กร (Organizing) ภาครัฐควรดำเนินการ ดังนี้ 1) การจัดองค์กรที่มีความรับผิดชอบ มีขอบเขตการทำงาน มีการแบ่งหน้าที่ ให้งานเกี่ยวข้องอย่างชัดเจน หน่วยงานภาครัฐและ

เครือข่ายพันธมิตร ต้องทราบกรอบการทำงานของหน่วยงานตนเองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีกฎหมายหรือกฎระเบียบรองรับ มีความสัมพันธ์กันแบบร่วมมือ 2) ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายพันธมิตร (Alliance) ผ่านการจัดประชุมร่วม การสัมมนา การเยี่ยมชม ดูงาน การชักชวน หรือการจัดกิจกรรมในลักษณะประสานงานที่มีความถี่และมีการจัดการที่เป็นระบบ 3) ควรจัดตั้งหน่วยงานจัดทำข้อมูลและวางแผนระบบเตือนภัยในทุก ระดับ 4) จัดให้มีชุดปฏิบัติการเคลื่อนที่เร็ว ที่มีอุปกรณ์การช่วยเหลือต่างๆอย่างเหมาะสมและเพียงพอ โดยองค์ประกอบ CITA มีบทบาทดังนี้

การสื่อสาร (Communication) ภาครัฐจะต้องสื่อสารหน้าที่และความรับผิดชอบของหน่วยเกี่ยวข้องให้เกิดความชัดเจนและครอบคลุมตามความสามารถของหน่วย ด้วยวิธีการสื่อสารหลายรูปแบบ เช่น การแจ้งข่าวประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ หรือการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน มีโอกาสพบปะและสร้างความคุ้นเคยกับชุมชน มีวิธีการสื่อสาร (Communication) จะต้องใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ข้อมูล (Information) ที่เที่ยงตรง ชัดเจน ถูกต้อง และรวดเร็ว

ข้อมูลสารสนเทศ (Information) และเทคโนโลยี (Technology) ภาครัฐควรดำเนินการดังนี้ 1) การใช้ระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย (Technology) ช่วยในการจัดระบบ และสื่อสารให้ประชาชนและเครือข่ายพันธมิตรทราบทั่วกันว่าจะหาข้อมูลเหล่านี้ได้จากแหล่งใดบ้าง

3. การจัดบุคลากร (Staffing) ภาครัฐต้องสนับสนุนและส่งเสริมจำนวนคนและความเข้มแข็งของเครือข่ายพันธมิตรในชุมชน โดยควรพัฒนาทักษะความรู้และการถ่ายทอดประสบการณ์การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งระหว่างชุมชนอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง โดยองค์ประกอบ CITA มีบทบาท ดังนี้

ภาครัฐต้องใช้การสื่อสาร (Communication) เพื่อ 1) การคัดเลือกหรือจูงใจให้ภาคประชาสังคมเข้าร่วมเป็นเครือข่ายพันธมิตร (Alliance) 2) สร้างทัศนคติที่ดีต่อหน่วยงานภาครัฐ 3) ให้ประชาชนรู้จักเครือข่ายพันธมิตรที่จะให้ความช่วยเหลือประชาชน 4) การยกย่องให้ความสำคัญและขอบคุณเครือข่ายพันธมิตร

ข้อมูลสารสนเทศ (Information) และเทคโนโลยี (Technology) ที่ทันสมัยมีความสำคัญ เพราะจะสื่อตรงโดยการใช้เทคโนโลยีถึงผู้เกี่ยวข้องให้สามารถบริหารจัดการอุทกภัยได้ตรงประเด็น ภาครัฐต้องพัฒนาให้บุคลากรและอาสาสมัครทุกคนมีความรู้และทักษะในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย ภาครัฐต้องให้การสนับสนุนในการพัฒนาขีดความสามารถให้เกิดทักษะ พร้อมสนับสนุนอุปกรณ์ต่างๆในการสื่อสาร รวมไปถึงการสร้างฐานข้อมูลของเครือข่ายพันธมิตรที่เป็นจิตอาสา ในด้านประวัติการอบรม และความเชี่ยวชาญพิเศษ

4. การอำนวยการ (Directing) ภาครัฐมีการสั่งการแบบสายบังคับบัญชาเดียว มีการสั่งการที่ชัดเจนและเป็นระบบ ตามสายการบังคับบัญชา แต่มีลักษณะพิเศษคือ ภาครัฐต้องส่งเสริมให้ผู้เกี่ยวข้องมีมนุษยสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยองค์ประกอบ CITA มีบทบาทดังนี้

ข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยี (Information and technology) ช่วยการประสานความสอดคล้องของข้อมูล เช่น การจัดทำฐานข้อมูล บัญชีทรัพยากร แผนการปฏิบัติของแต่ละหน่วย เป็นต้น เครือข่ายมีข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีเป็นตัวเชื่อมโยงข้อมูลของผู้ปฏิบัติ ผู้สั่งการ ผู้ที่จะได้รับผลกระทบ สื่อสารข้อมูลแบบทันเวลา ชุมชนควรส่งเสริมผู้นำชุมชนเป็นเครือข่ายพันธมิตร (Alliance) จะเป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานแต่ละหน่วยงาน เครือข่ายพันธมิตรจะช่วยนำข้อมูลการเตือนภัยหรือข้อมูลสารสนเทศ (Information) ที่สำคัญมาสื่อสาร (Communication) สู่ชุมชน คือการเป็นตัวกลางในการอำนวยการระหว่างชุมชน คราวเรือนกับผู้บริหารหรือผู้ปฏิบัติหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ

5. การประสานงาน (Coordinating) การประสานงานมีความสำคัญมาก เนื่องจากทำให้ทุกหน้าที่ของ POSDCoRB ทำงานได้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยองค์ประกอบ CITA มีบทบาทดังนี้

การประสานงานในการทำงานร่วมภาครัฐ ประชาชน และเครือข่ายพันธมิตร (Alliance) มีลักษณะที่ไม่เป็นทางการโดยใช้ความสนิทสนมส่วนตัว การเป็นเพื่อน การเป็นเครือญาติ การเป็นครูฝึกและลูกศิษย์ที่ทำงานกันอย่างใกล้ชิดจะนำมาซึ่งประสิทธิภาพในการประสานงาน เป็นรูปแบบของความสัมพันธ์ที่เกิดจากการมีค่านิยมร่วมและทำงานด้วยความไว้วางใจ ลักษณะของความร่วมมือเกิดขึ้นจากสามกลไกหลัก คือ ภาครัฐ ประชาชน และภาคเอกชน ที่มีความสัมพันธ์ในการทำงานแบบตระหนักรู้และเข้าใจปัญหาอย่างแท้จริง

6. การรายงาน (Reporting) เป็นการรายงานเพื่อให้ทราบถึงข้อมูลสำหรับการตัดสินใจหรือชี้แจงให้ ผู้มีส่วนร่วมอื่นๆหรือสาธารณะชนได้รับทราบโดยให้มีลักษณะการสื่อสารสองทาง องค์ประกอบ CITA มีบทบาท ดังนี้

ภาครัฐต้อง 1) ดำเนินการให้ข้อมูลสารสนเทศมีความแม่นยำ ชัดเจน ทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ รวมถึงสอดคล้องกับบริบทของประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการเตรียมความพร้อมของประชาชนได้อย่างทันท่วงที โดยเครือข่ายพันธมิตร (Alliance) มีบทบาทสำคัญมากในการรายงานข้อมูลจริงจากพื้นที่จริง ทันเหตุการณ์ รวมถึงรับข้อมูลไปสื่อสาร (Communication) กับประชาชนในพื้นที่ โดยมีเทคโนโลยี (Technology) เป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้ข้อมูลในการรายงานเผยแพร่ออกไปอย่างรวดเร็วและเกิดความผิดพลาดน้อยที่สุด 2) จัดให้มีช่องทางการสื่อสารให้ข้อมูลแจ้งเตือนประชาชนตลอด 24 ชั่วโมงทั้งในระดับชาติและระดับชุมชน และจัดให้มีการอบรมผู้ดำเนินรายการให้เข้าใจหลักการและวิธีการของการสื่อสารในภาวะวิกฤต 3) จัดให้มีการทบทวนความผิดพลาดหรือปัญหาและความสำเร็จในการทำงาน 4) ต้องประสานกับสื่อมวลชนที่เป็นผู้กระจายสารให้ทั่วถึงและให้คนในสังคมได้เกิดการรับรู้

7. การจัดสรรงบประมาณ (Budgeting) รัฐควรเผยแพร่ระเบียบการใช้งบประมาณให้ผู้เกี่ยวข้องมีความเข้าใจตรงกัน โดยชุมชนต้องร่วมผลักดันการจัดสรรงบประมาณภาครัฐให้มีความเหมาะสมกับบริบทและความจำเป็นในแต่ละพื้นที่ โดยองค์ประกอบ CITA มีบทบาท ดังนี้

ภาครัฐต้องส่งเสริมให้ผู้เกี่ยวข้องทุกระดับเกิดความเข้าใจตรงกันผ่านการสื่อสาร (Communication) แม้ว่างบประมาณมีจำกัดแต่การแสวงหาจุดร่วมเดียวกันเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเหตุและผลความจำเป็นในการใช้งบประมาณ ตามความจำเป็นเร่งด่วน ภาครัฐต้องนำระบบข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยี (Information and Technology) ช่วยให้การบริหารจัดการงบประมาณได้มีประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อป้องกันและลดผลกระทบที่เกิดขึ้น ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเครือข่ายพันธมิตร (Alliance) กับหน่วยงานของรัฐจะช่วยให้เกิดการแบ่งปันทรัพยากรต่อกัน การที่เรียนรู้ซึ่งกันและกัน การลดการจัดซื้อจัดจ้างในสิ่งที่ไม่จำเป็นหรือเกิดความซ้ำซ้อน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะควรนำผลการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นๆ โดยนำแบบฟอร์มสำหรับตรวจสอบระดับความพร้อมรับมืออุทกภัยในครัวเรือนวัดระดับความพร้อมของครัวเรือนพื้นที่อื่นๆ นำผลการตรวจสอบระดับความพร้อมมาศึกษาเปรียบเทียบเพื่อหารูปแบบการบริหารจัดการที่เป็นมาตรฐานทั่วประเทศหรือรายภาค รวมทั้ง นำกระบวนการและวิธีการวิจัยปรับใช้กับการบริหารจัดการในองค์กรแบบอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ศูนย์อำนวยการบรรเทาสาธารณภัย. (2560ก). **สรุปความเสียหายจากอุทกภัยภาคใต้ และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์** ระหว่างวันที่ 1 ธันวาคม 2559 - วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2560. กรุงเทพมหานคร: กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ศูนย์อำนวยการบรรเทาสาธารณภัย.
- ชูป กาญจนประกร. (2526). **แนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารงานและระบบงานยุติธรรม**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พรทิพา ปิยะกมลรัตน์. (2553). **การประเมินผลการบริหารจัดการด้านการประสานงานเพื่อการพัฒนาของเมืองพัทยา**. (Unpublished Master's thesis). มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- ศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย [ADPC]. (2556). **เอกสารประกอบการฝึกอบรมการบริหารจัดการความเสี่ยงด้านอุทกภัยแบบบูรณาการ**. กรุงเทพมหานคร: Themma group co.,ltd.
- สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์. (2555ข). **ศึกษาเฉพาะกรณีกองทัพบกกับการบรรเทาสาธารณภัย**. เอกสารศึกษาเฉพาะกรณีกองทัพบกกับการบรรเทาสาธารณภัย, หน้า 9.
- สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน). (2560, 2 กุมภาพันธ์). **คลังข้อมูลน้ำและภูมิอากาศแห่งชาติ**. สืบค้นจาก <http://www.thaiwater.net>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรี. (2554). **สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรี. (2559). **สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สรายุทธ กันหลง. (2555). **การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย**, สืบค้นจาก <http://www.ipermity.com/blog/252172/477413>
- Creswell, J. W., & Clark, V. L. (2010). **Designing and Conducting Mixed Methods Research**. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Gulwick, L. H. (1937). **Notes on the Theory of Organization**. In L. Gulick, Paper on the Science of Administration (pp. 22-35). New York: Columbia University.

